

## FRANSUZ TILINI O'QITISHDA MADANIYATLARARO MULOQOT KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH

**Xolbekova Sayyoraxon Amanjanovna**

Farg'ona davlat texnika universiteti 2-son akademik litsey  
xorijiy tillar kafedrası fransuz tili fani o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21722836>

**Annotatsiya.** Maqolada fransuz tilini o'qitish jarayonida madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini rivojlantirishning nazariy va amaliy asoslari tahlil qilinadi. Chet tilini o'rganish bugungi kunda grammatik qoidalar va lug'at boyligini egallash bilangina cheklanmay, balki til egalarining madaniy qadriyatlari, muloqot me'yorlari, ijtimoiy xulq-atvori va dunyoqarashini anglashni ham o'z ichiga olishi ta'kidlanadi. Maqolada madaniyatlararo kompetensiya tushunchasining mazmuni, uning fransuz tili ta'limidagi o'rni, kommunikativ yondashuv bilan bog'liqligi hamda dars jarayonida mazkur kompetensiyani shakllantirishga xizmat qiladigan metod va vositalar ilmiy adabiyotlar asosida yoritiladi. Shuningdek, autentik materiallardan foydalanish, madaniy taqqoslash, loyiha ishlari, rol o'yinlari va muammoli vaziyatlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlarning o'quvchilarda madaniyatlararo muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishdagi ahamiyati ochib beriladi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, fransuz tilini samarali o'qitish til va madaniyatning uzviy birligini ta'minlagan holda tashkil etilgandagina o'quvchilarda haqiqiy kommunikativ kompetensiyani shakllantirish mumkin bo'ladi.

**Kalit so'zlar:** fransuz tili, madaniyatlararo muloqot, madaniyatlararo kompetensiya, kommunikativ kompetensiya, CEFR, autentik materiallar, kommunikativ yondashuv, chet tilini o'qitish, madaniyat, til ta'limi.

### **Kirish.**

Globallashuv jarayonlari tobora jadallashib borayotgan bugungi davrda chet tillarini o'rganishning maqsadi sezilarli darajada o'zgardi. Bir necha o'n yil avval xorijiy tilni bilish asosan grammatik qoidalarni o'zlashtirish yoki matnlarni tarjima qilish bilan bog'langan bo'lsa, bugungi kunda undan ko'zlangan asosiy natija turli millat va madaniyat vakillari bilan samarali hamkorlik qila olish, ularning fikrlash uslubi, qadriyatlari va muloqot madaniyatini tushunishdan iborat bo'lib qoldi. Ayniqsa, fransuz tili dunyoning ko'plab davlatlarida rasmiy yoki xalqaro muloqot vositasi sifatida qo'llanilishi sababli uni o'qitishda madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirish masalasi alohida ahamiyat kasb etadi.

Til va madaniyat bir-biridan ajralmas hodisalardir. Inson har bir so'zni nafaqat grammatik birlik sifatida, balki ma'lum tarixiy, ijtimoiy va madaniy tajriba mahsuli sifatida qo'llaydi. Shu sababli fransuz tilini mukammal bilish faqat fe'llarning tuslanishini yoki sintaktik qurilmalarni o'rganish bilan cheklanmaydi. O'quvchi fransuz jamiyatida salomlashish odoblari, murojaat shakllari, rasmiy va norasmiy muloqot usullari, madaniy ramzlar hamda kundalik hayotdagi nutq odatlaridan ham xabardor bo'lishi zarur. Aks holda grammatik jihatdan to'g'ri tuzilgan jumla ham kommunikativ vaziyatda kutilgan natijani bermasligi mumkin.

Yevropa Kengashi tomonidan ishlab chiqilgan "Common European Framework of Reference for Languages" (CEFR) ham chet tilini o'qitishda kommunikativ kompetensiya bilan bir qatorda sotsiolingvistik va pragmatik kompetensiyalarning ahamiyatiga alohida urg'u beradi.

Bu esa tilni o'qitish jarayonida madaniy omillarni e'tibordan chetda qoldirib bo'lmazligini yana bir bor tasdiqlaydi.

**Asosiy qism.**

Madaniyatlararo muloqot kompetensiyasi deganda shaxsning turli madaniyat vakillari bilan samarali, hurmatga asoslangan va o'zaro tushunishga yo'naltirilgan muloqotni amalga oshira olish qobiliyati tushuniladi. Til ta'limi sohasidagi taniqli olim Michael Byram ushbu kompetensiyani nafaqat tilni bilish, balki boshqa madaniyatni tushunish, unga nisbatan ochiq munosabatda bo'lish, madaniy hodisalarni tahlil qila olish va o'z madaniyatiga ham tanqidiy nazar bilan qarash qobiliyati bilan bog'laydi. Shu jihatdan qaralganda, fransuz tili darslari o'quvchilarda faqat lingvistik emas, balki madaniy savodxonlikni ham rivojlantirishi lozim.

Fransuz tilini o'qitishda madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirishning eng samarali vositalaridan biri autentik materiallardan foydalanishdir. Gazeta maqolalari, televizion ko'rsatuvlar, radioeshittirishlar, podkastlar, badiiy filmlar, intervyular, reklama roliklari va kundalik hayotga oid videolar o'quvchilarga tilning tabiiy qo'llanilish muhitini ko'rsatadi.

Bunday materiallar orqali ular nafaqat yangi so'zlarni o'rganadi, balki fransuz jamiyatida insonlar qanday fikrlashi, qanday hazillashishi, qanday murojaat qilishi va turli vaziyatlarda qanday muloqot olib borishini ham kuzatish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Darslarda madaniy taqqoslash metodidan foydalanish ham katta samara beradi. Masalan, O'zbekiston va Fransiya'dagi oilaviy qadriyatlar, ta'lim tizimi, milliy bayramlar, ovqatlanish madaniyati yoki rasmiy muloqot odoblari taqqoslanganda o'quvchilar ikki madaniyat o'rtasidagi o'xshash va farqli jihatlarni mustaqil tahlil qila boshlaydilar. Muhimi, bunday faoliyatning maqsadi qaysidir madaniyatni ustun yoki kamroq rivojlangan deb baholash emas, balki har bir xalqning tarixiy va ijtimoiy rivojlanishi natijasida shakllangan madaniy xususiyatlarini tushunishga yordam berishdan iborat.

Kommunikativ yondashuv asosida tashkil etilgan rol o'yinlari madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirishning yana bir samarali usullaridan hisoblanadi. Masalan, restoran, mehmonxona, universitet, ish suhbatlari yoki xalqaro konferensiya kabi vaziyatlar modellashtirilganda o'quvchilar nafaqat fransuz tilida gapirishni, balki shu vaziyatga mos xulq-atvorni ham o'rganadilar. Bunday mashg'ulotlarda grammatik to'g'rilik bilan bir qatorda murojaat shakllari, nutq odobi, intonatsiya va muloqot etikasi ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Loyiha asosida o'qitish ham mazkur kompetensiyani shakllantirishda muhim o'rin tutadi.

Masalan, o'quvchilarga Fransiyaning tarixiy shaharlari, frankofon davlatlar madaniyati, fransuz adabiyoti, milliy taomlari yoki san'ati haqida loyiha tayyorlash topshirilganda ular turli manbalar bilan ishlashni, axborotni tahlil qilishni va uni fransuz tilida taqdim etishni o'rganadilar. Bunday faoliyat o'quvchilarning til ko'nikmalarini rivojlantirish bilan birga ularning madaniy dunyoqarashini ham sezilarli darajada kengaytiradi.

Fransuz tilini o'qitishda stereotiplar masalasiga ham alohida e'tibor qaratish lozim.

Ba'zan o'quvchilar boshqa xalqlar haqida ommaviy axborot vositalari yoki ijtimoiy tarmoqlarda uchraydigan soddalashtirilgan tasavvurlarga ega bo'ladilar. O'qituvchi dars jarayonida bunday stereotiplarni ilmiy va ishonchli manbalar asosida muhokama qilishi, har qanday madaniyat ichida ham katta xilma-xillik mavjudligini tushuntirishi zarur. Bu esa o'quvchilarda bag'rikenglik, ochiqlik va tanqidiy fikrlash sifatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirishda o'qituvchining roli nihoyatda muhimdir.

U nafaqat tilni o'rgatuvchi mutaxassis, balki turli madaniyatlar o'rtasida muloqotni yo'lga qo'yuvchi vositachi ham hisoblanadi. Shu sababli o'qituvchi zamonaviy madaniy jarayonlarni kuzatib borishi, autentik materiallarni tanlay olishi hamda o'quvchilarda ochiq fikrlash va o'zaro hurmat muhitini yaratishi zarur.

**Xulosa.**

Fransuz tilini o'qitishda madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini rivojlantirish bugungi chet tillari ta'limining eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Tilni madaniyatdan ajratib o'qitish o'quvchilarning haqiqiy kommunikativ kompetensiyasini to'liq shakllantira olmaydi. Aksincha, til birliklarini madaniy kontekst bilan uyg'un holda o'rgatish o'quvchilarning muloqot jarayonida o'zini erkin va ishonchli tutishiga, boshqa xalqlarning qadriyatlariga hurmat bilan yondashishiga hamda turli madaniyat vakillari bilan samarali hamkorlik qila olishiga zamin yaratadi.

Autentik materiallardan foydalanish, madaniy taqqoslash, loyiha ishlari, kommunikativ vaziyatlar va rol o'yinlari asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar fransuz tili darslarini yanada mazmunli va hayotiy qiladi. Natijada o'quvchilar nafaqat yangi tilni o'zlashtiradilar, balki zamonaviy dunyoda muvaffaqiyatli faoliyat yuritish uchun zarur bo'lgan madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini ham egallaydilar.

**Foydalanilgan adabiyotlar**

1. Jalolov J.J. Chet tili o'qitish metodikasi: Chet tillar oliy o'quv yurtlari fakultetlari talabalari uchun darslik. — Toshkent: O'qituvchi, 2012. — 432 b.
2. Ko'chiboyev A.K. Fransuz tili o'qitish metodikasi. Ma'ruzalar matni. — Samarqand: Samarqand davlat chet tillar instituti, 2005.
3. Zubaydova N.N. Chet tillarni o'qitishning integrallashgan kursi. — Samarqand: SamDCHTI, 2021.
4. Jalolov J.J., Makhkamova G.T., Ashurov Sh.S. English Language Teaching Methodology: Theory and Practice. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2015. — 336 b.
5. Haydarov A.A., Xamrayeva G.I. Tillar o'qitish metodikasi va ta'lim texnologiyalari. O'quv qo'llanma. — Buxoro: Sadridin Salim Buxoriy "Durdona", 2022. — 200 b.
6. Shabanov D. Chet tilini o'qitish metodikasi va zamonaviy texnologiyalari. — Toshkent, 2009.
7. Hoshimov O'.H., Yoqubov I.Ya. Ingliz tili o'qitish metodikasi. O'quv qo'llanma. — Toshkent: Sharq, 2003. — 302 b.
8. Zaripova R.A. Chet tillar o'qitish metodikasidan qo'llanma. — Toshkent: O'qituvchi, 1986. — 184 b.
9. Xoldorova M., Fayziyeva N., Rixsittilayeva F. Chet tilini o'qitishda yordamchi vositalardan foydalanish. — Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2005.
10. Saydaliyev S.S. Chet til o'qitish metodikasidan ocherklar: o'qituvchi va talabalar uchun qo'llanma. — Namangan: NamDU, 2004. — 238 b.
11. Littlewood W. Communicative Language Teaching: An Introduction. — Cambridge: Cambridge University Press, 1981.
12. Richards J.C., Rodgers T.S. Approaches and Methods in Language Teaching. 3rd edition. — Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
13. Thornbury S. How to Teach Speaking. — Harlow: Pearson Longman, 2005.
14. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume. — Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2020.
15. Byram M. Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. — Clevedon: Multilingual Matters, 1997.